

Justitiedepartementet
Enhet L6
Ju2020/02922/L6

Yttrande över betänkandet Grundlagsskadestånd – ett rättighetsskydd för enskilda (SOU 2020:44)

Tingsrätten har, med undantag för de synpunkter som framförs nedan, inget att invända mot förslaget.

Utformningen av lagtexten

Enligt förslaget kommer 3 kap. 4 § skadeståndslagen omfatta två typer av skadestånd. För att förenkla lagtext och för att tydliggöra detta bör övervägas om dessa typer av skadestånd i själva lagtexten bör namnges som *konventionskadestånd* respektive *grundlagsskadestånd*. Detta kan lämpligen ske genom att begreppen förs in inom parentes i 4 § första punkten.

Tingsrätten konstaterar vidare att paragrafen hänvisar till Europakonventionen på olika sätt i första och tredje stycket. Om man inte väljer den här föreslagna vägen att namnge de två skadeståndstyperna bör i stället övervägas att skriva Europakonventionen inom parentes efter dess fullständiga benämning i första stycket. Vidare anser tingsrätten att ordet *utges* bör ersättas med *betalas* (jfr. de språkliga ändringarna i skadeståndslagen enligt prop. 2001/02:68).

Föreslagen reglering om när grundlagsskadestånd behövs

Enligt förslaget kommer regleringen 3 kap. 4 § tredje och fjärde stycket skadeståndslagen se helt olika ut beroende på om det är fråga om grundlagsskadestånd eller konventionskadestånd. Lagtexten som reglerar när grundlagsskadestånd behövs är betydligt mer detaljerad.

Enligt tingsrättens mening framstår inte denna skillnad som konsekvent mot bakgrund av att en utgångspunkt för kommitténs överväganden har varit att förutsättningarna för enskilda att få skadestånd vid olika rättighetsöverträdelser borde vara så enhetliga som möjligt. Förhållandet kan leda till oklarheter vid rättstillämpningen. Det bör inte vara omöjligt att utforma en reglering här som kan omfatta båda typerna av skadestånd.

Tingsrätten har förståelse för utredningens skäl mot att använda nödvändighetskravet i regleringen av det nya grundlagsskadeståndet. Tingsrätten konstaterar dock att avhjälpande, rättelse och gottgörelse är begrepp som används även inom konventionsrätten. Ska särregleringen för grundlagsskadestånd ändå finnas här kanske ett begrepp som kompensation kan användas i stället för gottgörelse.

Annan ideell skada

Tingsrätten konstaterar att utredningens förslag innebär att en ny form av ideellt skadestånd införs i svensk rätt, nämligen annan ideell skada som uppkommit genom en överträdelse av någon rättighet i 2 kap. regeringsformen. Hur ett sådant skadestånd närmare bestäms kommer att regleras i 5 kap 8 § skadeståndslagen, dvs. en bestämmelse som lämnas orörd och som tidigare omfattat enbart konventionsskadestånd. Enligt tingsrättens mening är detta inte oproblemiskt.

Bestämmelsen i 5 kap. 8 § skadeståndslagen har alltså tillkommit enbart i syfte att reglera hur ett konventionsskadestånd bestäms. Författningskommentaren till bestämmelsen i prop. 2017/18:7 är också helt och hållet utformad i enlighet med detta. Redan i författningskommentarens inledning anges att den skada som avses i paragrafen är den särskilda ideella skada som kan uppstå vid överträdelser av rättigheterna i Europakonventionen. De exempel och de vägledande motivuttalanden som görs här tar enbart sikte på konventionsöverträdelser.

Det bör därför övervägas om man i samband med reformen ska göra en mindre justering i 5 kap. 8 § skadeståndslagen där det klargörs att bestämmelsen numera ska omfatta även grundlagsskadestånd. Det kan lämpligen ske genom att de ovan föreslagna begreppen grundlagsskadestånd och konventionsskadestånd används i lagtexten. Denna ändring kan sedan förenas med lite mer specificerade motivuttalanden än de som anges på s. 296 i det remitterade betänkandet.

Övergångsbestämmelser

Enligt utredningen bör det – trots avsaknad av övergångsbestämmelser – i vissa fall finnas en rätt till grundlagsskadestånd för överträdelser som ägt rum före ikraftträdandet. Enligt utredningen bör domstolarna här göra en för den enskilde förhållandevis generös bedömning (s. 286). Som utredningen själv konstaterar gäller dock enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer att nya skadeståndsregler tillämpas endast på skadefall som inträffar efter ikraftträdandet. Just på grund av denna princip innehåller nya skadeståndsrättsliga regler sällan övergångsbestämmelser (se prop. 1972:5 s. 593, SOU 1992:84 s. 281 och prop. 2001/02:68 s. 62).

Den rätt till grundlagsskadestånd som nu föreslås framstår som tydligare och vidare än den rätt som utvecklats i rättspraxis. Att överlämna till rättstillämpningen att avgöra vilka äldre överträdelser som är ersättningsgilla framstår därför som opraktiskt. Det riskerar även att leda till oklarhet. Om man som utredningen önskar en generös bedömning mot den enskilde framstår det som lämpligare att införa en övergångsregel som föreskriver att rätten till grundlagsskadestånd även ska tillämpas på överträdelser före ikraftträdandet. Allmänna preskriptionsregler framstår då som en tillräcklig tidsmässig avgränsning.

Detta yttrande har beslutats av tingsrätten i sammansättningen lagmannen Anders Dereborg, chefsrådmannen Klas Reinholdsson, rådmannen Mathias Wastesson och tingsfiskalen Elisabeth Axetorn, föredragande.

Anders Dereborg

Elisabeth Axetorn